

Arkeologisk arkivrapport 1958:1

Redogörelse över undersökning av röse vid Synneröd, fornlämning 21 i Lundby socken, Göteborg.

Fornlämning nr 21 i Lundby socken, röse vid Synneröd, är en av de fasta förhistoriska fornlämningar, som är belägna på Göta-verkens område vid Arendal. Beträffande detta fornlämningsområde i allmänhet samt den nu aktuella fornlämningens läge i terrängen hänvisas till FM upprättad av Göteborgs arkeologiska museum den 16.9.1957 med därtill fogat bild- och kartmaterial.

Jämlikt raä:s fullmakt, daterad 2.1.1958, F 5597/57, undersöktes fornlämningen under 1958. Förberedande arbeten utfördes 22, 26, och 30 april samt 1 maj. Huvuddelen av undersökningen verkställdes under tiden 7-19 maj, varjämte kompletterande mätningar utfördes i oktober. I arbetena deltog förutom undertecknad fil.stud. Brita Ericson och fil.stud. Kerstin Osbeck samt vid enstaka tillfällen konservatorsbiträdet G. Lindman och fil.kand. Ingegerd Särilvik. Grovarbetet utfördes av lantbrukare John och Henry Andersson, Synneröd.

Undersökningens gång.

Efter uppmätning och fotografering genomgicks fornlämningen i huvudsak enligt bifogade schema över stadierna vid undersökningen (se skiss D). Såsom framgår härav upptogs kvadranter i fyra väderstreck, varjämte tillkom ett särskilt område i södra delen mellan sydvästra och sydöstra kvadranterna. Gången var härvid borttagande av vegetation samt skiktvis borttagning ned till den klippbotten, varpå hela fornlämningen vilade.

Sedan dessa områden (stadie 1, innefattande större delen av fornlämningens yta) genomgåtts, övergick man till undersökning av mittpartiet. Denna skedde i fyra etapper (2-4). Efter dessa återstod utsparade balkar mellan de ursprungliga fem perifera huvudområdena. Undersökningen avslutades med att även dessa genomgicks och borttogs.

Genom det nämnda tillvägagångssättet kunde erforderliga iakttagelser i rösets uppbyggnad göras i profiler, som kvarstod så länge som möjligt.

Fotograferingen utfördes bl.a. från en särskild ställning, som uppbyggts invid röset.

Använt koordinatsystem för lägesangivning frångår av t.ex. plan C.

Arbetet försvårades tidvis avsevärt av dålig väderlek med kyla och stark bläst på den helt oskyddade toppen vid havet.

Fornlämningen

Fornlämningen utgjordes av en stensamling, ca 17 x 15 m, av mycket oregelbunden, långsträckt, rundad form, på den sterkt sönderklyftade toppen. Den hade största sammanhängande utsträckning i ungefär öster till väster. Vid undersökningens början fick man det intrycket att den södra delen var den mest söndertrasade, även om också fornlämningen i övrigt visade tydliga spår av att ha blivit sterkt skadad. I söder sträckte sig två ribbor av berg in mot centrum. Mellan dessa samt väster om den västligaste av dem fanns stenfyllda klyftor.

Berg gick i dagen på två, mindre än 1 meter stora fläckar, i östra slutningen drygt 2 m från ytterkanten och på ca 1.5 m inbördes avstånd.

Stensamlingen hade två toppar på ca 5 meters inbördes avstånd. Höjdskillnaden mellan båda var ca 40 cm. Det högsta av dessa partier hade uppenbarligen tillkommit genom omläggning i mycket sen tid, på en yta av ungefär 3 x 3 m.

Vegetationen på stensamlingen var ojämn (se kartsnitt A). I huvudsak var dock de yttersta delarna gräsbevuxna, men centrum mera obevuxet stenigt. Dock märktes i nordväst ett tämligen sammanhängande risbevuxet område ca 6 x 2 m. Även omkring högsta punkten fanns risbevuxna fläckar.

I fråga om rösets material och uppbyggnad märktes följande.

Stenstorleken höll sig i regel omkring 0,2-0,3 m (stickprov omfattande upp till 90 stenar mättes). Vid undersökningen inriktade man sig särskilt på att försöka konstatera huruvida en klar skillnad kunde ses mellan rubbade och orubbade delar. Detta visade sig emellertid möjligt endast i mycket begränsad utsträckning (se ovan om högsta området). Praktiskt taget var som helst inom fornlämningen kunde det inträffa att recent material (djurben, porslin) påträffades ned till botten. Detta gällde även de delar av profilen, där stensamlingen ej var helt jordfri, utan där det istället fanns lager av sandig och lerig jord.

Ej heller lyckades det att med säkerhet konstatera någon gräns för stensamlingens ursprungliga utsträckning. Inga som helst spår av någon regelbunden längdkant, kantkedja e.d. kunde iakttagas.

I stensamlingens yta syntes dock ett par detaljer av påfallande regelbundenhet. Sålunda fanns i ett område nära mittpartiet en tämligen sammanhängande stenrad av ca 4 m längd i öst-västlig riktning. Denna kan iakttagas på detaljskiss E mellan å ena sidan höjdsiffrorna 288-293 och å andra sidan 274-280. Osäkrare var en omböjning åt söder härav längs koordinaten h.

Den till synes tämligen regelbundna stenläggningen i östra sluttningen, som skymtar exempelvis på figur 9, visade sig efter avtorvningen knappt vara värt beaktande.

Stensamlingens djup varierade. På skissen B har djupen markerats på ett antal punkter (de understrukna siffrorna). Som synes växlar värdena mellan 100 och 25 cm utan påtaglig regelbundenhet. Anledningen är det valda klippunderlagets påfallande ojämnheter. Man fäster sig vid att det ansetts lämpligt att anlägga detta minnesmärke på ett så sönderklyftat ställe.

Mot centrum av stensamlingen observerades på olika ställen och utan synligt inbördes sammanhang bortåt ett 20-tal block av annan art än de för övrigt vanliga. Dessa var flisartade. Deras mått uppgick till maximalt ca 1,0 m, medan flertalet höll sig om-

kring 0,7 m. Av medföljande plan C över rutindelning m.m. framgår var dessa block påträffades.

Som synes var koncentrationen påtaglig mot centrum. Inom ett begränsat område fick dessa block först kvarligga vid undersökningen, medan mindre, i formatet vanligare stenmaterial, borttogs (se fotografierna 23, 24, 25 och 26). Detta parti bör tolkas som resterna av nordvästra gaveln och angränsande långsidor av en kista av flata, större stenar (se skiss F). Det nu nämnda partiet har tydligen rubbats, medan övriga delar av kistan spritts mera avsevärt, på det sätt som framgår av hur blocken påträffades.

Fynd

Något fyndmaterial av bestämbar förhistorisk typ påträffades icke. Under grävningen tillvaratogs, såsom framgår av rapporten, en del recenta föremål, som vittnar om i hur hög grad stensamlingen omrörts i sen tid. Härutöver tillvaratogs en del flintskärvar - ingen säkert bearbetad - samt ett 10-tal benbitar. Enligt benäget meddelande av intendent J. Lepiksaar, Göteborgs naturhistoriska museum, torde inget av dessa kunna bestämmas såsom varande av människa. Däremot finns bl.a. fågel och svin representerade.

48479:1-4

Göteborg den 22 november 1958

Carl-Axel Moberg
(Carl-Axel Moberg)

Bilagor: 28 st fotografier
6 st planer och
övr. fotomaterial, ej tillfogad rapporten.

Förteckning över planer m.m.

- A. Skiss över vegetationen.
- B. Nivelleringskarta.
- C. Skiss över rutindelning vid undersökning m.m. (fördelning av större block).
- D. Schema över stadier vid undersökningen.
- E. Detalj av rösets yta i mittpartiet.
- F. Skiss över större stenar (förmodad rest av kista) i centrum.

Förteckning över bilder

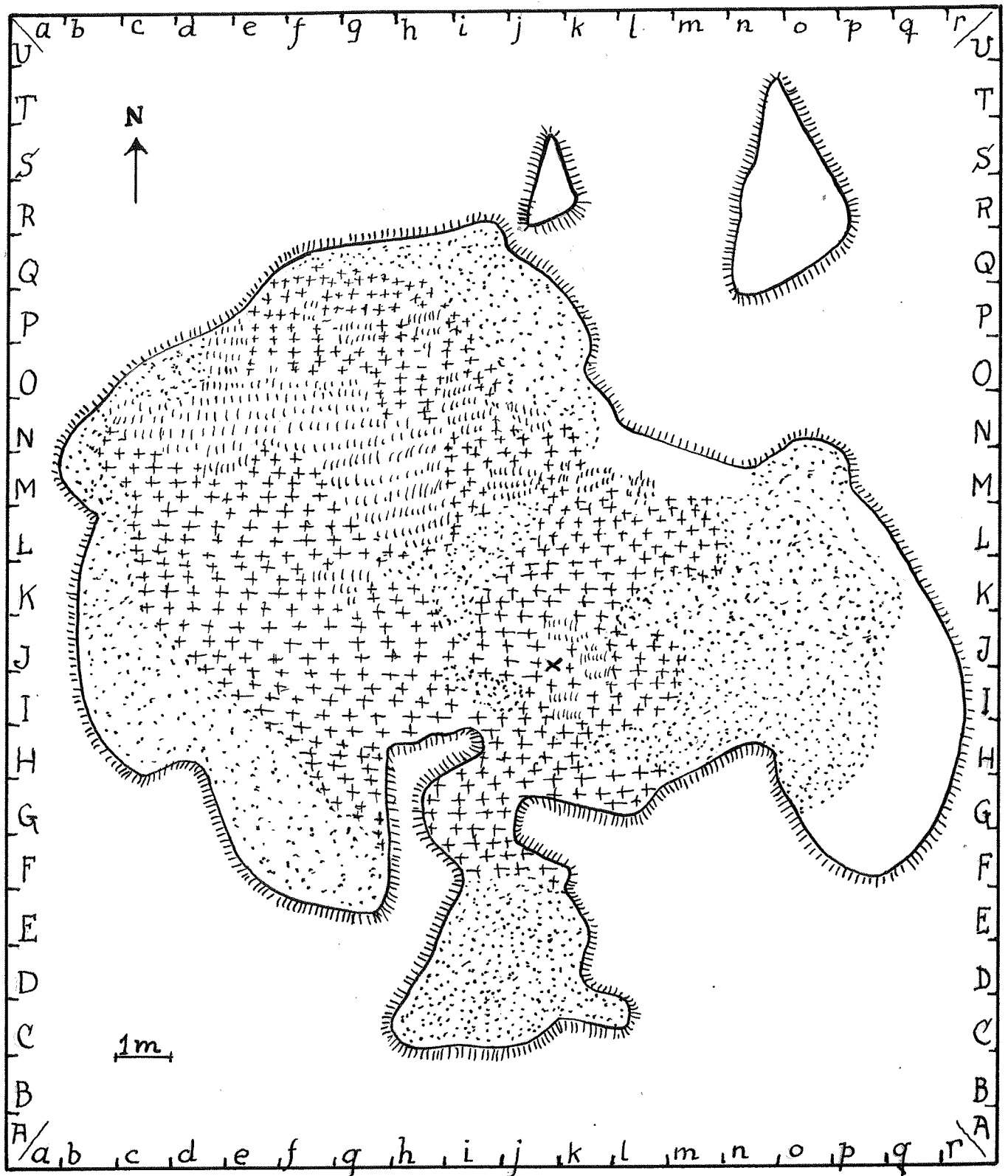
1. Utsikt mot söder från stensamlingen.
- 2-9. Ytan före undersökningen:
 2. Den högsta delen tämligen fri från vegetation, med löst hoplagda stenar.
 3. Karakteristiskt parti av stensamlingens ytterkant (västra delen från nordväst vid V 9-10). Man ser i huvudsak samma zonindelning som på bild 2: överst minst vegetation, längre ned ris, nederst mera jord med gräsvegetation. Därefter kalt berg. Förklaringen är säkerligen den att under tidernas lopp genom regn och smältvatten ett ursprungligt jordhölje sköljts ned från de övriga delarna. Det är resterna av detta som ligger i sekundärt läge av ytterdelarna.
 4. Detalj av ytterkanten i nordväst.
 5. Den övervägande löst och i sen tid upplagda högsta delen, från nordväst.
 6. Detalj av mittpartiet, med spår av regelbundnare läggning. Från väster. Jfr detaljplan E samt beskrivning i texten.
 7. Detalj från nordvästra kvadranten. Större, i ytan synliga block. Från norr.
 8. Detalj av östra kanten med jord och gräs som en del av en ring omkring yttre kanten.
 9. Östra sluttningen från högsta delen. I förgrunden de lösare högsta stenarna omkring högsta delen. Längre ned något ris. Längst ned gräs med uppstickande stenar samt till sist gräs utan stenar.
10. Delvis samma parti som på bild 9, men efter avtorvning (Bild 9 från högsta punkten, är tagen vinkelrätt mot bild 10 från dennas högra del mot den vänstra). På bild 10 ser man den relativt jämna fördelningen av ett stenskikt ovanpå ett kalt berg. Till vänster klippa, där det funnits jord och gräs, till höger klippsluttning med stenar.
11. Samma östra del efter avtorvning, sedd från öster (bild 10 var tagen i en riktning, som på bild 11 motsvarar från höger till vänster. Bild 9 var tagen från högsta punkten, alltså precis motsatt riktning mot bild 11). I bakgrunden fotoställningen.

12. Liten sekundär stensamling utanför den större stensamlingens sammanhängande del i sydöst. Efter avtorvning. Från sydväst.
13. Sekundär stensamling nordöst om huvudstensamlingen. Efter avtorvning. Från nordöst. - I bakgrunden ser man stensamlingens profil med högsta delen, före avtorvning.
- 14-17. Fyra stadier i undersökningen. Från fotoställningen i väster.
 14. Stensamlingen i huvudsak avtorvad. Borttagning av översta stenskiktet i nordvästra kvadranten påbörjad. Man ser särskilt i högra delen hur klyftor sträcker sig långt in i och under stensamlingen.
 15. Efter etapp 1, 2 och 3. Vad som återstår är de två systemen av "balkar", vilka borttogs först under etapp 5. Mitt emellan dessa, i förlängningen av den närmast T-formiga skänkeln, syns utsparat det område, som skulle borttagas under etapp 4.
 16. Även etapp 4 har genomförts. Dock har vissa större block lämnats kvar (se texten). I det breda, i huvudsak frilagda mittpartiet, som sträcker sig från höger snett upp åt vänster i syd-nordlig riktning, ser man två grupper av dylika block. Till vänster om det mörka mittpartiet syns det största blocket. Till höger därom i sned riktning mot schaktet de block, som markerats särskilt på skissen över rutindelning m.m. Dessa tolkades som mera obetydligt rubbade delar av en stenkista, närmare bestämt dennas nordvästra del. Den borttersta stensamlingen i bildens vänstra del bakom det största blocket utgöres av från de centrala delarna under undersökningens gång bortflyttat material.
 17. Hela stensamlingen har borttagits. Man ser den ljusa färgen på klippan, som varit täckt av stensamlingen, medan mörkare partier särskilt i bildens ytterkanter har legat utanför densamma. Den valda platsens sönderklyftade beskaffenhet syns tydligt.
18. Sydöstra kvadranten, västra väggen. Från öster.
- 19-20. Två detaljer.
 19. Före påbörjandet av etapp 3. Den mot söder vettande väggen av mittpartiet samt, till höger, ett litet parti av den balk, som avgränsade detta fält åt öster.
 20. Borttagandet av västra delarna under etapp 1 har påbörjats och fullföljts till botten på ett parti, som är beläget omedelbart söder om den T-formiga balkens mittskänkel, d.v.s. i sydvästra kvadrantens mot söder vettande vägg.

21-26. Etapper i friläggandet av centrala delarna.

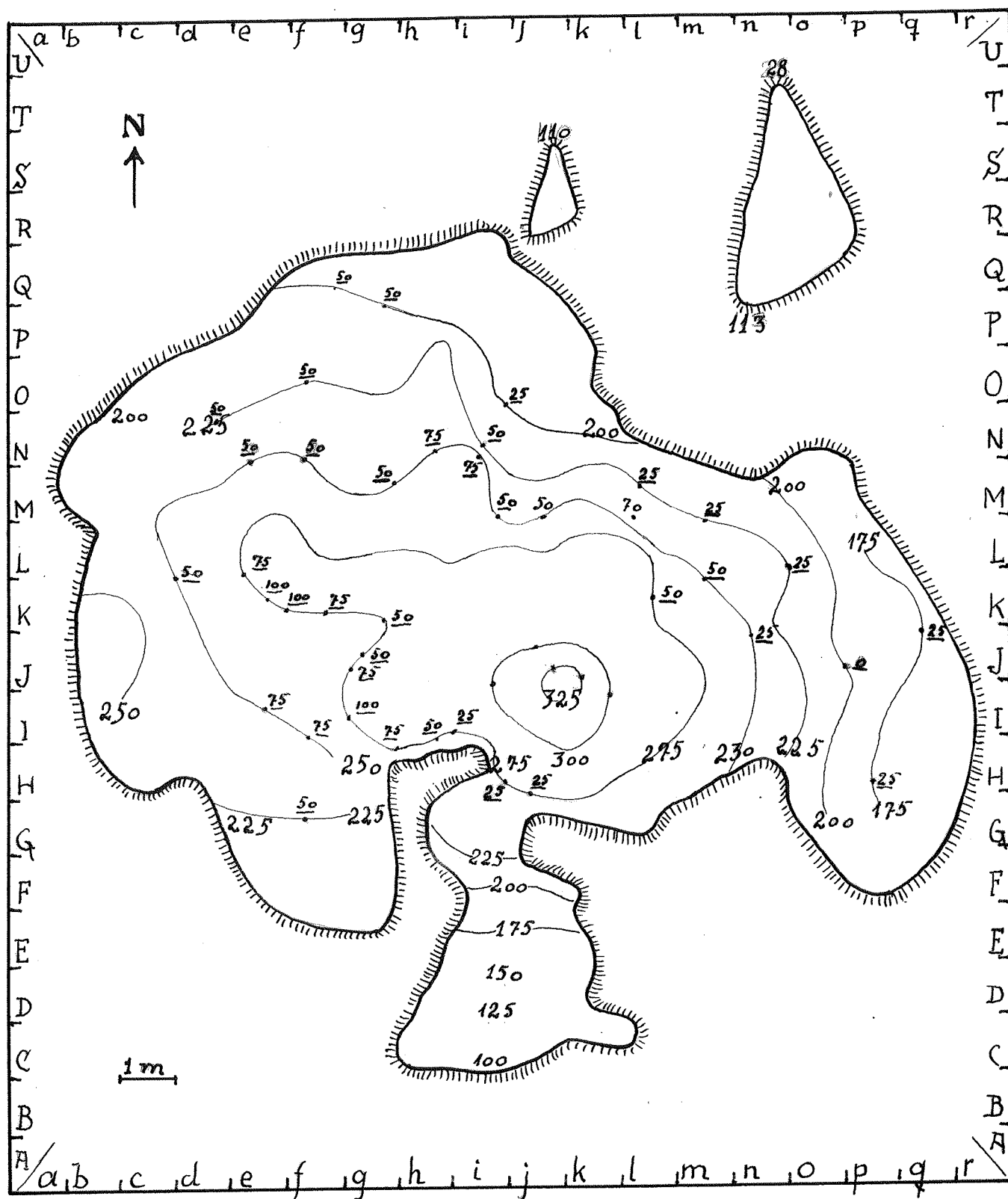
21. Den mot norr vettande schaktvägg, som begränsar de delar, vilka skulle genomgå under etapp 3-4. I förgrunden: första stadiet av borttagandet av nordöstra kvadranten har slutförts, med undantag av att ett litet rektangulärt parti intill södra schaktväggen utsparats. Bakom dettas högra del skymtar det största blocket. Ytterst syns stensamlingens ytterkant, där dock den i sen tid löst upplagda delen nu borttagits.
 22. I huvudsak samma perspektiv som bild 21. Etapp 3 har genomförts och etapp 4 påbörjats. I de delar som berörs av denna kvarliggör dock en del medelstora block omkring och söder om största blocket. I borte högra delen den blocksamling, som tolkats som kistrest.
 23. Motsvarande parti längre fram. Från väster. I vänstra delen av mittfältet ser man det största blocket. Till höger därom, efter mellanrum, tillhörande "kistrest".
 24. Motsvarande som bild 23, men från nordväst. Till höger om bildens mitt ser man "kistresten".
 25. Motsvarande läge som 23-24. Från sydväst. I förgrunden det block som tillhör "kistresten". Därbortom största blocket. Bakom detta stenar flyttade i samband med undersökningen.
 26. Samma parti från sydöst. Man ser alltså så att säga in i "kistresten" mellan dennas nordöstra (till höger) och sydvästra (till vänster) väggar, mot gavelns insida.
- 27-28. Två exempel på stenmaterial.
27. Denna bild, tagen från fotoställningen i väster, ger ett intryck av stenmateriallets beskaffenhet. Stensamlingen är i huvudsak avtorvad.
 28. Ett 20-tal av de större, flackare block, vilka huvudsakligast anses ha tillhört en central kistanläggning, har här lagts ihop och fotograferats från fotoställningen.

Röse vid Synneröd, fornlämning 21
i Lundby sn, Göteborg
Skala 1:100
Skiss över vegetation.

yttergräns för område med stenar stenar
 området gräsbevuxet området risbevuxet

Röse vid Synneröd, fornlämning 21
i Lundby sn, Göteborg
Skala 1:100
Nivelleringskarta.

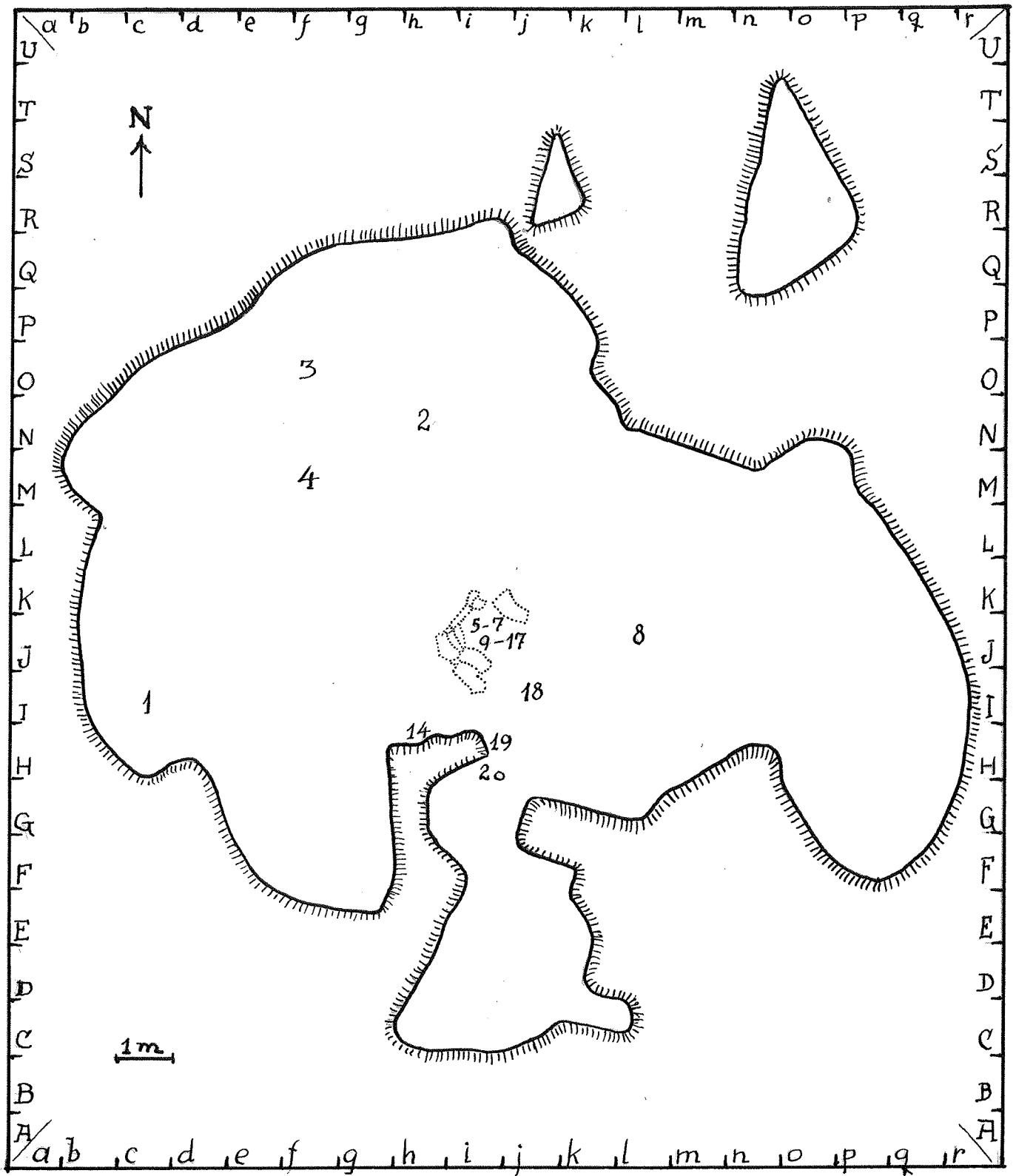

 yttergräns för område med stenar
 -250 ytans höjd över provisorisk o-p
 75 djup till berg

Göteborgs arkeologiska museum.
1958.

Röse vid Synneröd, fornlämning 21
i Lundby sn, Göteborg
Skala 1:100

Skiss över rutindelning vid undersökning, m.m

- yttergräns för område med stenar
 rest av kista av stenar
 1 block nr (se rapporten)

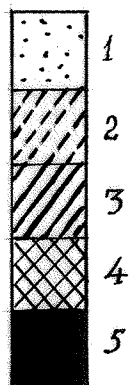
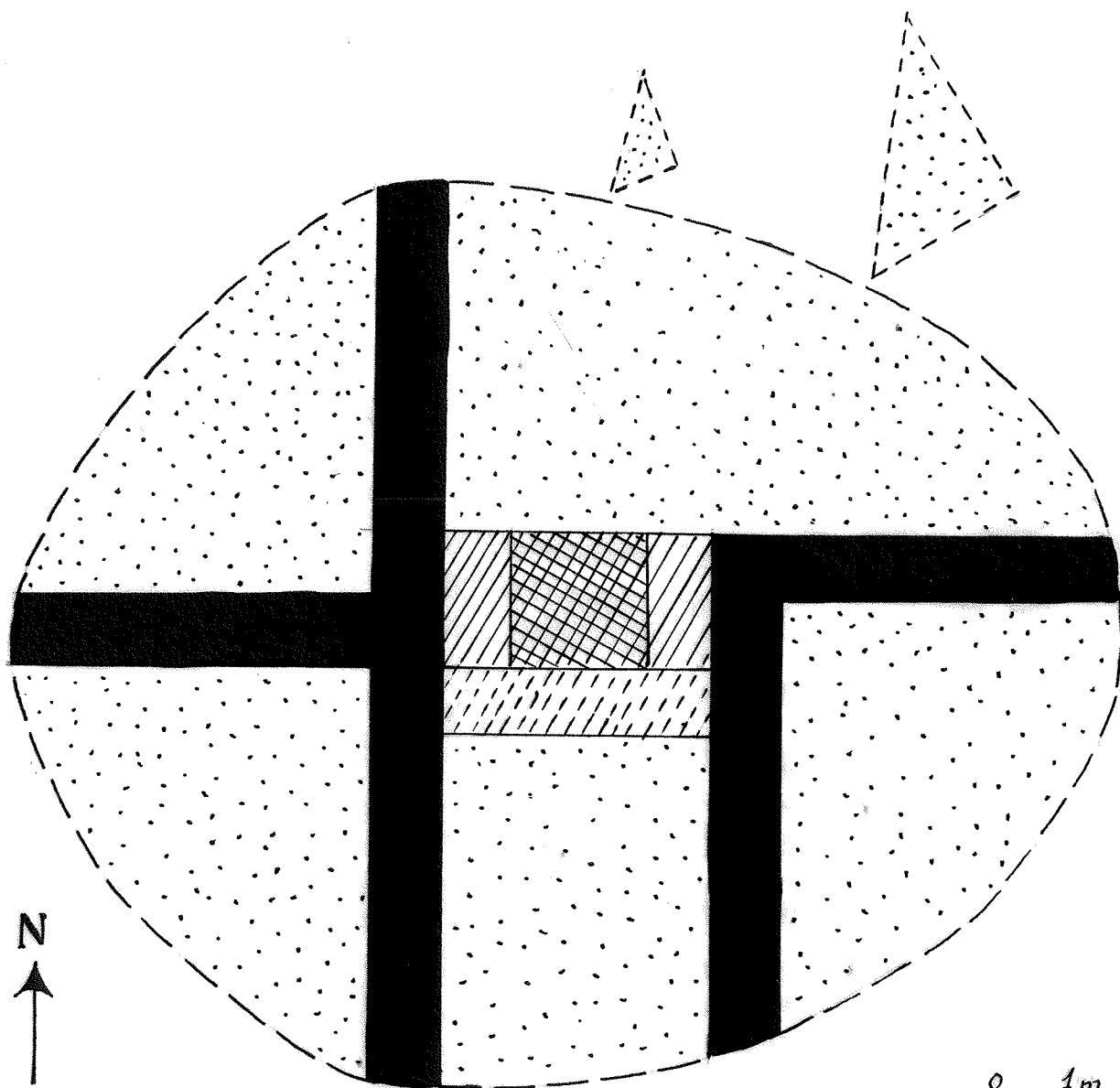
Göteborgs arkeologiska museum.
1958.

Skala 1:100

Röse vid Synneröd, Lundby sn.
fornlämning 21, Göteborg.
Schema över stadier vid undersökning 1958
Göteborgs arkeologiska museum.

D

V

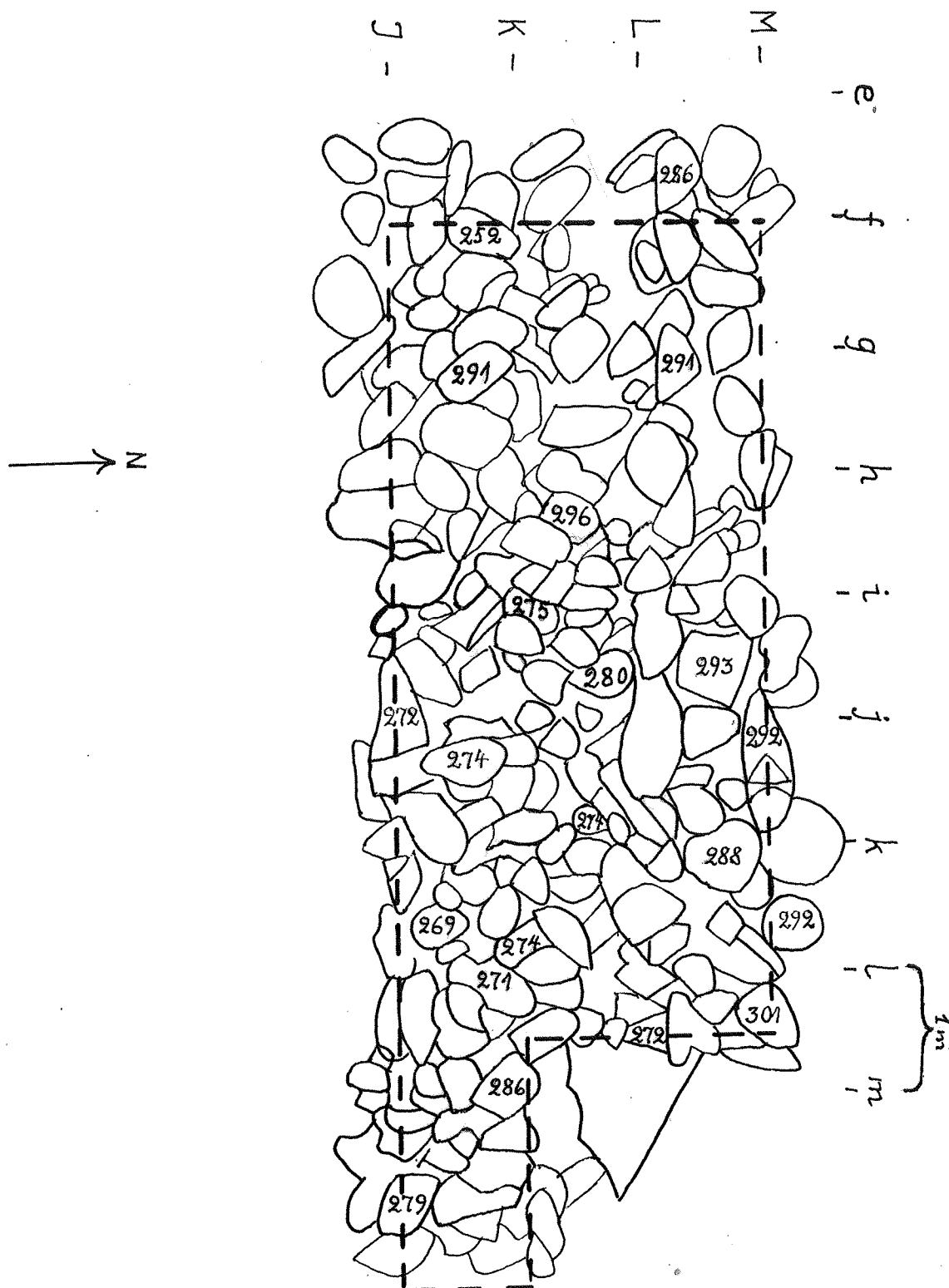
Röse vid Synneröd, Lundby sn fornlämning 21,
Göteborg.

Detalj av rösets yta i mittpartiet.

Skala 1:50

0 1m

Göteborgs Arkeologiska museum. 1958.

Skala 1:20

Göteborgs arkeologiska museum 1958.

20 cm

C 221 *Neg. 1:4113*
1. Utsikt mot söder från stensamlingen.

C 222 *Neg. 1:4114*
2. Högsta delen tämligen fri från vegetation, med
löst hoplagda stenar.

C 223 *Neg. 1:4115*
3. Västra delen, från nordväst, vid V 9-10.

C 224 *Neg. 1:4116*
4. Detalj av ytterkanten i nordväst.

Foto
C.A. Loberg

C 225

Neg. 1:4117

5. Högsta partiet, från nordväst.

A 42

Neg. 4:3525

6. Detalj av mittpartiet, från väster

Foto

C.A. Moberg

A 43
7. Detalj från nordvästra kvadranten. *Neg. 4:3529* Större, i ytan
synliga block. Från norr.

C 226
8. Östra kanten. Från norr. Vid
Neg. 1:4118
N 4 ø 8.

Foto
C.A. Moberg

A 44 Neg. 4:3530
9. Östra sluttningen från högsta delen.

A 45 Neg. 4:3531
10. Östra sidan, avtorvad. Från norr.

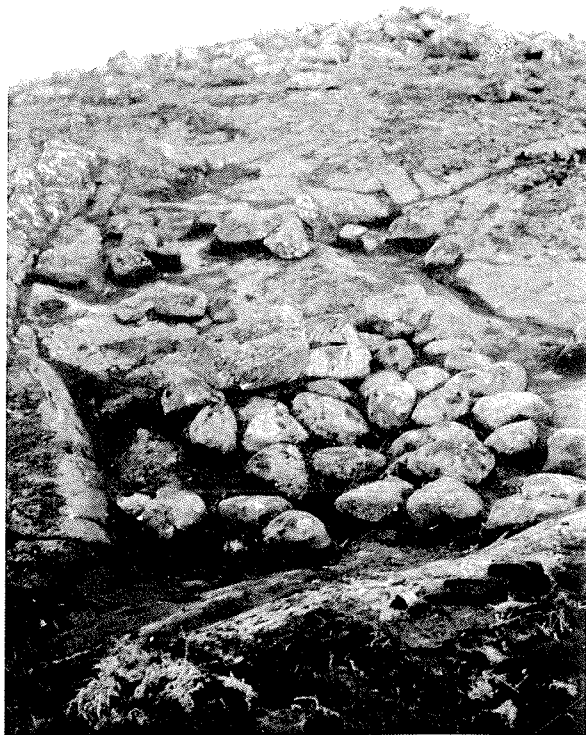

C 227 Neg. 1:4119
11. Östra delen efter avtörvning. Från öster.

A 46 Neg. 43532
12. Sekundär stensamling sydöst om röset, efter
friläggning. Från sydväst.

Foto
C.A. Moberg.

C 228 *Neg. 1:4120*
13. Sekundär stensamling nordöst om
röset, efter friläggning, från
nordöst.

C 229

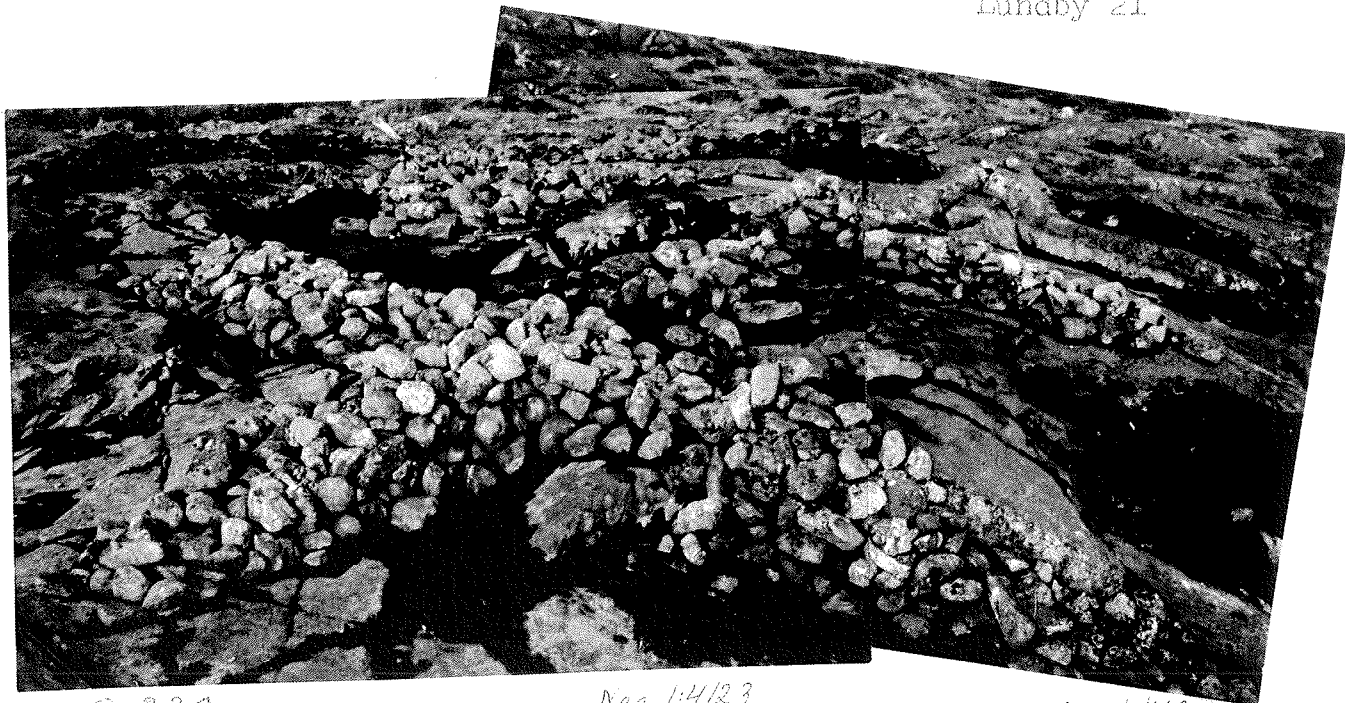
Neg. 1:4121

Neg. 1:4122

14. Borttagning av översta stenskiktet i nordvästra
kvadranten påbörjad.

Foto

C. A. Moberg

C 230

Neg. 1:4123

Neg. 1:4124

15. Södra och norra delen. Kistrest frilagd. Största blocket ännu ej frilaggt. Två genombrott från rektangelschaktet genom O-V profilen.

C 231

Neg. 1:4125

Neg. 1:4126

16. Södra delen samt mittparti. Kistrest frilagd. Största blocket flyttat.

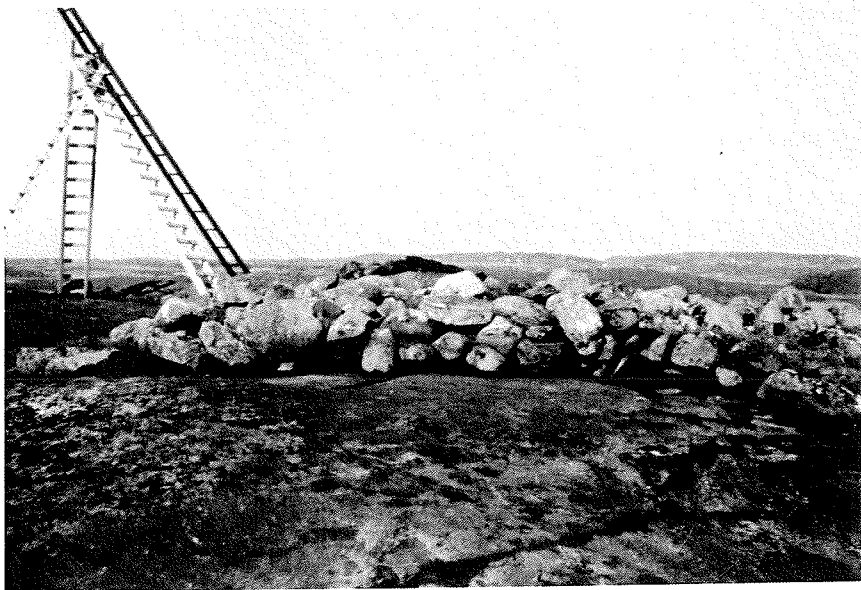
Neg. 1/4/27

C 232

Neg. 1/4/28

Neg. 1/4/29

17. Hela stensamlingen har borttagits. Man ser den ljusa färgen på klippan, som varit täckt av stensamlingen, medan mörkare partier särskilt i bildens ytterkanter har legat utanför densamma. Den valda platsens sonderklyftade beskaffenhet syns tydligt.

C 233

Neg 1:4130

18. Sydöstra kvadranten, västra väggen. Från öster.

C 234

Neg. 1:4131

19. Södra rektangelschaktet i centrum, norra väggens
östra del. Från söder.

Foto
C.A. Moberg

C 235
20. Västlig del med schakt.

Neg. 4:32

A 47
21. Nordöstra kvadranten, södra väggen, från norr.
Med utsparat jordparti.

Neg. 4:3527

Foto
C.A. Moberg

A 48

Neg. 4-3533

22. Stor häll, från norr, med utspärat bottenparti. Före helt friläggande.

C 236

Neg. 1-1133

23. Största blocket (t.v.) samt kistrest, sedda från väster.

Foto
C.A. Moberg

C 237 *Neg 1:4134*
24. Kistrest och stor häll, från nordväst, efter
friläggning av den senare.

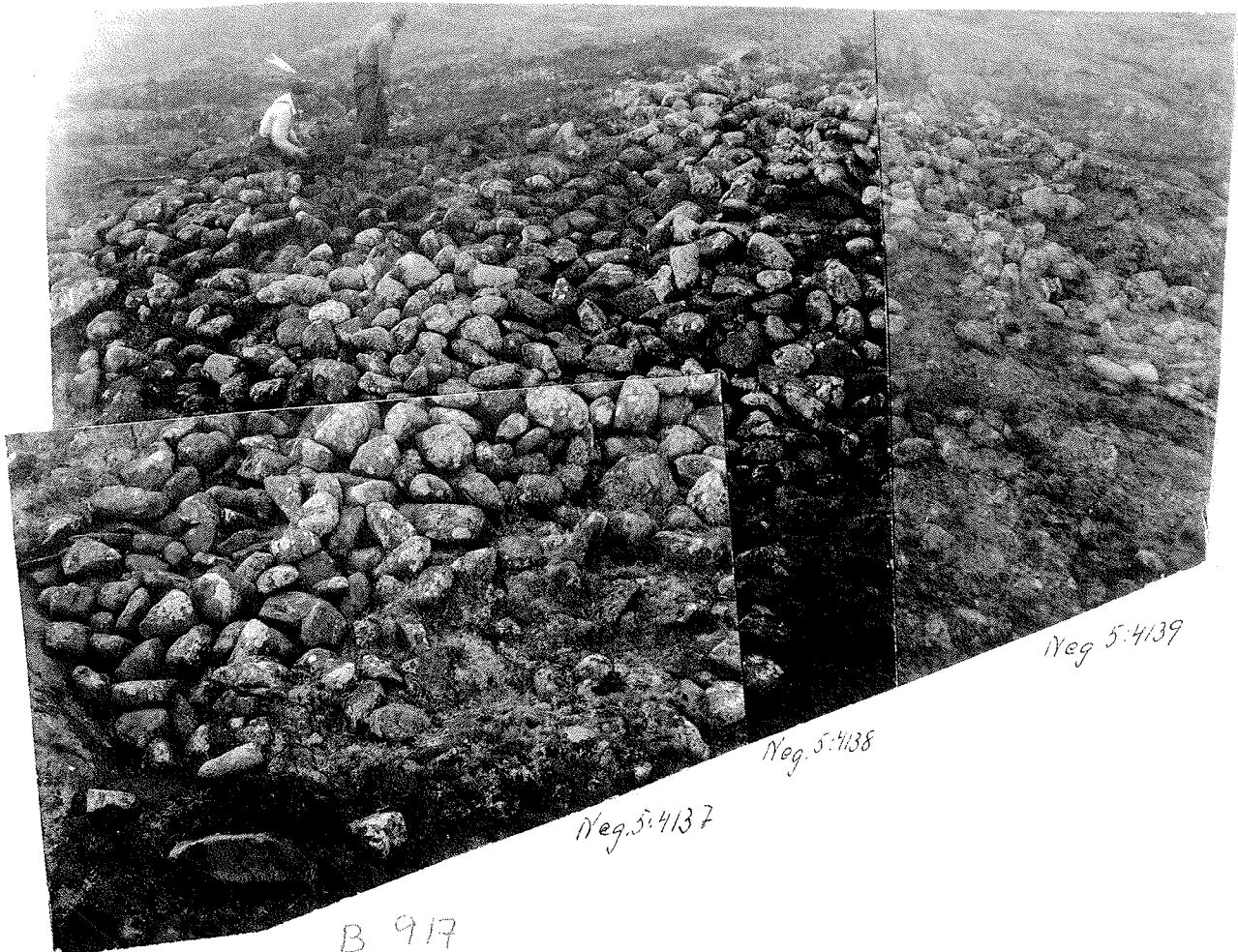

C 238 *Neg. 1:4135*
25. Kistrest sedd tvärs över från sydväst. I bak-
grunden största blocket, frilagt.

Foto
C.A. Koberg

C 239
26. Kistrest i längdriktningen, från sydöst. Neg. 1:4136

B 917
27. Stensamlingen i huvudsak avtorvad. Från väster.

Foto
C.A. Koberg.

A 49

Neg. 4:3534

Neg. 4:3535

28. Ett 20-tal av de större, fläckare block, vilka huvudsakligast anses ha tillhört en central kistanläggning har här lagts ihop och fotograferats från fotoställning.